

Ne nosiš ti korenine, ampak korenina nosi tebe

Uredništvo Tretjega dne me je naprosilo, naj napišem članek o tem, kako Sveto pismo napaja kulturo naše zahodnoevropske družbe. Izbrali so naslov članka: *Ne nosiš ti korenine, ampak korenina nosi tebe*, ki je citat iz pisma apostola Pavla Rimljanom: 18. vrstica enajstega poglavja. V kontekstu apostol zagovarja, da smo po milosti to, kar smo, ne pa po zaslugah. Zato se ne prevzemajmo. Kakor se tudi oljčna veja ne more povzdigovati nad korenino, ker ji pač vse dolguje. Ta citat iz Pavlovega pisma Rimljanom je profesor Drago Ocvirk že uporabil kot naslov članka pri obravnavanju odnosa med kristjani in J Judi v zgodovini.¹ Sedaj pa naj bi bile Pavlove besede izhodišče za razmišljanje o medsebojni povezanosti kulture in Svetega pisma.

Kaj ima kultura opraviti s teologijo in Svetim pismom? Če kulturo pojmuje le v ožjem pomenu besede, kot slikarstvo, literaturo ali glasbo namreč, je odgovor preprost: Sveto pismo je navdihovalo umetnike, da so uprizarjali svetopisemske prizore na najrazličnejše načine. Iz zgoraj uporabljene prispodobе bi lahko rekli, da je Sveto pismo korenina ali deblo, na katero je vcepljena umetnost. Tako so veliki možje in žene biblično vsebino približali ljudem in ustvarili dela, ki ne gredo v poza bo. Če pa kulturo opredelimo v širšem pomenu, bo odgovor mnogo obširnejši, ker je med kulturo in teologijo oz. Svetim pismom močna vez in pogojenost. In kultura je več od eksponatov, ki so razstavljeni v galerijah.

Kaj je kultura?

Pri iskanju odgovora na to vprašanje se bomo najprej naslonili na opredelitev kul-

ture, ki je zapisana v dokumentu *Pastoralna konstitucija o Cerkvi v sedanjem svetu* z originalnim naslovom *Gaudium et spes*, ki je bil slovesno razglašen ob koncu Drugega vati-kanskega koncila 7. decembra 1965. V 2. poglavju dokumenta (*Pravilno pospeševanje kulturnega napredka*) koncilski očetje orišejo nov pogled na kulturo. V prvi točki 53. odstavka drugega poglavja koncilski očetje najprej poudarijo, "da k sami človeški osebi spada, da se do prave in popolne človečnosti (človek) povzpne samo po kulturi, to je z gojitvijo in razvijanjem naravnih dobrin in vrednot" (CS 53,1) in v naslednji točki nadaljujejo, da "z izrazom kultura v splošnem pomenu označujemo vse tisto, s čimer človek spopolnjuje in razvija mnogovrstne duševne in telesne sposobnosti; skuša s svojim spoznanjem in delom ves svet podvreči svoji oblasti; napravlja socialno življenje tako v družini kakor tudi v celotni družbi z napredkom nravi in ustanov bolj človeško; končno spada h kulturi tisto, s čimer človek v teku časov izraža, posreduje drugim in ohranja v svojih delih velika duhovna izkustva in napore, da tako služijo napredku mnogih, še več, v blagoslov vsega človeškega rodu" (CS 53, 2).

Da bi bila misel še bolj jasna, lahko napišemo, da je kultura sklop vezi, ki v določenem okolju in v določenem zgodovinskem trenutku povezuje posameznike v skupino. Te vezi so navade in običaji, oz. te vezi so način, kako mi živimo in kako nekaj naredimo. Kdor je vsaj malo potoval po svetu, je lahko ugotovil, da so drugje ljudje drugačni kot doma. Ne le, da govorijo drug jezik ali narečje, temveč imajo tudi drugačne obi-

čaje, navade in drugače razmišljajo. Posameznike v nekem okolju povezujejo pogledi, vrednote in življenjski slogi, skratka način življenja. Prav to pa jih razlikuje od drugih. Vzemimo za primer pozdrav. V Sloveniji imamo navado, da ob srečanju prijatelju stisnemo desnico. Če se srečajo znanci v Franciji, se objamejo in poljubijo na lice. V Parizu enkrat, na jugu Francije pa trikrat. Na daljnem vzhodu pa se drug drugemu poklonijo. Oni torej drugače izrazijo srečanje s prijatelji in znanci. In ker to storijo drugače, niso čudni, le drugačni, oz. v drugačni kulturi živijo. Podoben primer je priprava hrane. Opoldanski obrok pri nas začnemo s toplo juho. To je nekaj čisto samo po sebi umevnega – za nas. Ko smo nekemu Špancu v Ljubljani postavili na mizo juho, nas je čudno pogledal in nam pojasnil, da ni bolan in da ne bo jedel juhe. Pri njih je navada, da toplo juho postrežejo le bolniku. Dejstvo je, da kakor hitro ljudje prestopijo mejo doma in okvire svojega izročila, odkrijejo, da obstaja več kakor samo en način, kako kaj početi in kako se izražati. Prav zadnji glagol je pomemben: “izražati se”. Izražanje je pogojeno s kulturo, ki človeku privzgoji način, kako kaj sporočiti drugim. Človek se v nekem okolju rodi in nihče ga ne vpraša, ali bi želel, da ga naučijo govoriti slovensko ali francosko ali kitajsko. Jezik nam je bil podarjen. Prav tako način razmišljanja in obnašanja.

Prav posebno poglavje kulture je besedno izražanje. Beseda namreč nima pomena sama v sebi. Nihče tudi besedi ne more določiti pomena. Pomen dobi v komunikaciji. O tej ideji razmišlja Ludwig Wittgenstein,² omenjeno problematiko najdemo pri Emilu Benvenistu,³ to idejo razvija tudi Guy Lafon.⁴ Da je to resnično, se lahko hitro prepričamo. Vzemimo npr. slovenski glagol “upati”. Slovar slovenskega knjižnega jezika to besedo opredeli tako: “*biti v duševnem stanju, ko se vidi možnost za rešitev iz težkega položaja*”.⁵

V osrednji Sloveniji študent upa, da je uspešno opravil izpit, bolnik upa, da bo kmalu ozdravel, kmet pa upa, da se bo kmalu končalo sušno obdobje. Če pa se premaknemo nekaj desetnih kilometrov proti zahodu, v Vipavsko dolino, bomo slišali, da tam otrok ne upa priti v šolo, ker je bolan, delavec ne upa dvigniti bremena, ker je pretežko, in vernik ne upa brati verske literature, ker nima časa. Tam se glagol “upati” uporablja v pomenu “moči”. Torej morem – ne morem. Zakaj tako? Zato, ker beseda nima pomena sama v sebi in tudi *Slovar slovenskega knjižnega jezika* ne more kar določiti pomena neki besedi, kakor ji tudi nihče drug ne more preprosto določiti pomena. Pomen “se rodi” v občevanju med ljudmi. Ista beseda med posamezniki v različnih okoljih izraža različen pomen. Kakor je lahko tudi ista gesta v različnih okoljih različno razumljena. To pa zato, ker je človek vedno pogojen z nekim kulturnim okoljem in zunaj njega ne more niti zaživeti. Človek se izraža vedno v neki kulturi, z izrazi, ki so tej kulturi lastni. Zavedanje posameznika in njegova pripadnost kulturi so odvisni prav od izrazov, ki so lastni tej isti kulturi ... Otroka so naučili govoriti starši in okolje. In sicer tako, kakor so starši in okolje govorili in se izražali. Človek torej vse dela tako, kot se je naučil ... Od drugih. In to pomeni roditi se in živeti v neki kulturi. Vse, kar posameznika okolica nauči, ga zaznamuje in potem veže na to okolico. Če človek zamenja okolje, opazi različnost in tudi v drugem okolju ohrani “svoje navade”, ki ga identificirajo in vežejo na dom. Če pa je kulturna različnost prevelika, se človek ne more “vživeti” v drugo okolje, oz. ima težave s skupnim življenjem.

Tudi napisani teksti so vedno izraz in odraz kulture, v kateri so nastali. In če ne poznamo kulture, tudi tekstov, ki so v njej nastali, ne moremo razumeti. Čeprav poznamo vse besede, ki tekst sestavljajo, ne razu-

memo pomena teksta. Izreki, primere in pris-podobe so odraz življenja v čisto določenem okolju in času. Brez poznanja teh dveh, nam primere nič ne povedo. Angleži imajo lah-ko še tako dobre slovarje in prevajajo bese-de slovenskega izraza "živeti na koruzi", pa jim prevedene besede ne bodo razložile po-mena te besedne zveze.

Človek tudi Boga časti takšnega in tako, kot so ga naučili drugi, oz. na način, ki ga je videl pri drugih v svoji okolici. Še več, tudi Božje razodetje lahko človek prepozna in posreduje drugim le na način in z izrazi, ki se jih je naučil od njih samih. Pri študiju teo-logije je torej poznanje kulture pomembno, ker tudi za Sveto pismo veljajo enake zako-nitosti. Njegov nastanek je pogojen z življe-njem in izražanjem v določeni kulturi v pre-toklosti. Svetopisemski tekst je izraz vere in prepoznavanja Božjega razodetja nekega oko-lja iz nekega obdobja v zgodovini. Ker ni nuj-no, da je imela beseda, ki jo mi sicer poznamo in uporabljamo, v tisti kulturi enak pomen kot pri nas, moramo poznati kulturo – na-čin življenja, da bi lahko razumeli tudi tekste, ki so v tisti kulturi nastali. Kultura torej je, kakor smo zapisali zgoraj, sklop vezi (način življenja), ki povezuje posameznike v skup-nost na nekem kraju in v nekem zgodovin-skem trenutku. Tudi Kristus se je rodil v neki čisto določeni kulturi, v njej živel in deloval in zato sta njegovo izražanje in jezik z njo po-gojena. Če hočemo torej razumeti njegov nauk, moramo poznati čas in okoliščine, v katerih je živel.

Kultura se spreminja

Zgodovina nam priča, da se kultura spre-minja. Hkrati s spremembo načina življenja, mišljenja in izražanja pa se spreminja tudi prepoznavanje Boga in posredovanje Božjega razodetja. Skratka spreminjajo se izrazi vere.

Kultura se je pri nekaterih narodih nasilno in na hitro spremenila. Primer hitre spre-

membe kulture je osvajanje ameriškega kon-tinenta. Ameriškim Indijancem je bil v re-lativno kratkem času vsiljen čisto drugačen način življenja od tistega, ki so ga bili vajeni. S to spremembo so izrazi njihove tradicio-nalne vernosti popolnoma izgubili pomen in ker ni bilo več izrazov vere, je izginila tudi njihova vera. Način in navade pa se lahko spreminjajo tudi počasi in doživljajo poča-sen razvoj.

Mary Douglas, ameriška antropologinja, je v svojih raziskavah zapisala, da v svetu ob-stajajo štiri modeli družbenih ureditev⁶: tra-dicionalna hierarhična družbena ureditev,⁷ tekmovalni individualizem,⁸ osamitveni in-dividualizem⁹ in fundamentalizem.¹⁰

V bistvu so te štiri družbene ureditve stop-nje razvoja družbe. Naša zahodnoevropska družba je bila najprej hierarhično urejena, kjer se je moral posameznik podrežati skupnim in-teresom, nato se je posameznik osvobodil iz-pod oblasti institucije. Njegovo osamosvajanje pa ga je pripeljalo v položaj, kjer ne pozna več sosedu in se niti ne zanima več zanj ter na kon-cu ostane osamljen. Sledi ponovno povezo-vanje istomislečih posameznikov.

Te štiri družbene ureditve se med seboj raz-likujejo po odnosih, ki posameznike povezu-jejo v skupnost. Tisto pa, kar pa povezuje po-sameznike v skupnost na nekem kraju in v ne-kem trenutku, je kultura. Zato lahko iz ome-njenih družbenih ureditev izpeljemo štiri raz-lične kulture. Tam, kjer so odnosi med po-samezniki vnaprej določeni in nespremenljivi, govorimo o urejeni kulturi. Tam, kjer se po-sameznik lahko odloča, s kom se bo povezoval, in lahko svojo izbiro tudi spremeni, obstaja kultura izbire. V okolju, kjer so posamezni-ki brezbržni drug do drugega in hkrati osam-ljeni, najdemo minimalistično anarhično kul-turo. V zaključenih fundamentalističnih sku-pinah pa prepoznamo kulturo selekcije.

Štiri različne kulture pogojujejo tudi pre-poznavanje Božjega razodetja in izraze vere

pri posameznikih. Človek namreč Boga ne more "videti", zato je njegovo "vedenje" o Bogu izraženo s podobami. Podobe, kot religijski izrazi, pa so pogojene s kulturo, v kateri vernik živi. Podobe Boga se spreminjajo.

Ker je v urejeni kulturi vse (enkrat za vselej) urejeno in red drži posameznika v življenju, je temu primerna tudi vernikova predstava Boga: Bog je avtoriteta, ki dobro plačuje

in strogo kaznuje. Bog je torej strog sodnik, avtoriteta, postavodajalec. Podobno kot tisti, ki v tej družbeni ureditvi sedi na vrhu hierarhične ureditve. Vernik pa je ponižen izpolnjevalec vsega, kar mu rečejo," tako kakor v civilni družbeni ureditvi.

V kulturi izbire je vernik iskalec. Začne se spraševati, ali je res tako, kakor ga uči institucija. Vzame v roke Sveto pismo in tam

prebere, da Bog ni le strog sodnik, temveč tudi usmiljeni Oče, ki sprejema izgubljenega sina in mu odpušča. Ta podoba Boga mu je bolj všeč, zato se odloči zanjo. In podoba usmiljenega Boga je zanj tudi izgovor, da si institucionalno versko prakso, ki mu je morda breme, prilagodi po svojih željah. Sam si postavlja pravila za verovanje, sam si kroji moralo in tudi svojo vero izraža po svojem okusu.

V minimalistični kulturi vernik sploh nima svojega mišljenja. Redko izraža vero, zato je njegova podoba Boga zamegljena, nejasna in tudi podoba vernika samega je nejasna. To je tisti, ki pravi, da veruje, pa se tega ne opazi.

V kulturi selekcije se ustvari podoba Boga, ki je temu ustrezna. Verniki hočejo uničiti, oziroma izničiti nasprotnike, drugačemisleče, zato Bog dobi podobo pokončevalca. Ni usmiljenja. Vernik pa je bojevnik, ki se bojuje v imenu Boga (npr. stari Izraelci so pobili nasprotnike po ukazu Boga, križarske vojne, pobijanje drugačnih v islamu...).

S spremembo kulture, načina življenja in mišljenja,¹² se torej spreminja podoba Boga in vernika, ker se spremenijo izrazi vere. Tu lahko na kratko opredelimo tudi razmerje med pojmom religija in vera: "Religija je zakrament vere!"¹³ Ta opredelitev pove, da je religija izraz vere. Religija je družben in institucionalen izraz vere, "je celota govorenja, čustvovanja, ravnanja in znamenj, ki se nanaša na Boga".¹⁴ S spremenjeno versko prakso se spreminja religija, ne pa vera. Vsi lahko izpovedujemo isto vero, ki pa se različno izraža. Ne le v različnih zgodovinskih obdobjih. Danes lahko opazimo razlike pri različnih generacijah in različnih okoljih. Statistike kažejo, da približno dvajset odstotkov slovenskih kristjanov izraža svojo vero po nauku Cerkve. Vsako nedeljo so pri maši, otroci redno do konca šolanja pri verouku ... Velika večina pa svojo vero izraža po svoji

presoji. Zadovoljijo se s krstom otroka, birmo, morda poroko in s pogrebom. Znotraj cerkve jih zelo redko vidimo in po večini se v njej ne znajo niti obnašati. Da o povezavi z župnijskim občestvom sploh ne govorimo. To je krščanska religija večine slovenskih katoličanov. Vera se vedno izraža kot zaveza med ljudmi in troedinim Bogom ter istočasno tudi kot zaveza med ljudmi. Vernik v zavezi z drugimi uresničuje svoj odnos z Bogom.¹⁵ Vendar, kakršna koli že je zaveza oz. besede, ki izražajo vero, vsebina vere se ne spreminja. In prav zato, da se vsebina vere ne bi spremenila, se morajo spreminjati izrazi vere, ker se spreminjamo ljudje oz kultura.

Posredovanje krščanstva se torej prilagaja zgodovinskim spremembam in zahtevam kulture.¹⁶ Vstop krščanstva v neko kulturo imenujemo inkulturacija.¹⁷ To je nov izraz za nekaj, kar je globoko zakoreninjeno v zgodovino krščanstva. Imamo štiri evangelije, ki so namenjeni različnim naslovnikom – različnim kulturam in zato vsak pisec uporablja besede in izraze, ki jih naslovniki poznajo. Sodobno oznanjevanje evangelija je namreč potrebno približati narodom z jezikom in načinom razmišljanja in obnašanja, ki je lasten njihovim kulturam. Drugi vatikanski koncil je priporočil upoštevanje različnosti kultur pri širjenju Božje besede – evangelija. Misionar mora spoznati specifične določene kulture, da bi bila evangelizacija učinkovita. Pravzaprav je inkulturacija že stara. Njen najpreprostejši primer pa je prevod Božje besede. Sveto pismo so prevedli v grščino, da bi ga razumeli tudi nejudovski narodi, in nato v latinščino. Teološke osnove inkulturacije pa gredo še dlje v preteklost: vse do Božjega sestopa v človeško naravo. Da bi se Bog lahko približal človeku in mu spregovoril na njemu razumljiv način, postane človek, a hkrati ostane Bog. Učlovečenje Jezusa Kristusa je zagotovo teološka osnova za govorjenje o inkulturaciji. Kakor Kristus ostane Bog tudi

po učlovečenju, tako ostane evangelij Božja beseda tudi po inkulturaciji. Ko je bilo Svetopismo prevedeno v grščino, latinščino in žive jezike, je tudi ostalo Božja beseda. Ker pa "božič" ni prvo znamenje Božjega približanja človeku, lahko gremo še dlje v preteklost, vse do stvarjenja, ki je prvi stik transcendence z imanenco. Če Bog ne bi vstopil v človeško kulturo, bi ostal neznan.

Različne kulture so torej različne možne govorice o Bogu. Človek se z Bogom pogovarja v različnih časih in prostorih. Vsaka kultura mora odkriti novo obliko, da bi ostala skladna s prvotno resnico. Nikar ne bomo presenečeni, oz. se ne pohujšujemo, če so različna obdobja, oz. različni misleci v zgodovini krščanstva, Božjo besedo razumeli različno in o njej tudi različno govorili. Zgodovinska obdobja se med seboj razlikujejo, vsako ima svoje težave in okoliščine, tako se tudi "Logos" – Božja beseda v vsakem obdobju "utelesi" na nekoliko drugačen način. Razodetje, kot odnos med Bogom in človekom, ni nikoli zapečaten enkrat za vselej. Bog se danes razodeva na drugačen način, kot se je pred tisočletjem. Obleka resnice se prilagaja "modi". Zato se tudi teologi ne obotavljajo in vedno znova iščejo resnico oz. jo predstavljajo kar se da najbolj razumljivo sodobnemu človeku.

Vendar problem ni tako preprost. Pomagajmo si s prevajanjem teksta iz enega v drug jezik. Besede ne moremo preprosto zamenjati z drugo besedo. Besede se v različnih jezikih vedno ne pokrivajo, ker je njihov pomen odvisen od jezikovnega sistema. Besede šele v sistemu dobijo pravi pomen. Zato se pri vsakem prevodu vsebina teksta lahko malenkostno spremeni. Tako tudi svetopisemskega teksta, ki so ga oblikovale določene zgodovinske kulturne okoliščine, ne moremo preprosto prestaviti v drugo kulturo, ne da bi tvegali nerazumevanje. S prehodom v novo okolje tudi vera nekaj dobi in izgubi. Drugače zveni

Divina commedia kot Božanska komedija. In kljub temu je to tveganje potrebno. Ne le različnim kulturam, vsaki generaciji bi moral biti evangelij oznanjen na novo, na njej razumljiv način. Ker otroci živijo v drugačni kulturi od tiste, ki so jo poznali starši.¹⁸ Zato se je tudi njihov način razmišljanja in izražanja spremenil. Če novim generacijam govorimo o evangeliju s starimi miselnimi vzorci, ga ne razumejo.

Od svetopisemskih časov do danes se je zgodilo že veliko sprememb v človeški družbi. Za pravilno razumevanje zapisane Božje besede je torej potrebno poznati način obnašanja, mišljenja in izražanja svetopisemskih avtorjev. Kultura starozaveznega izraelskega naroda pogojuje obliko Božjega razodetja. Vendar je pogojenost med Svetim pismom in kulturo obrnjena tudi v drugo smer. Kjer koli se je oznanjalo krščanstvo, je Božja beseda prepojila in spreminjala kulturo.

Evangelij oplemeniti kulturo

Kulturo smo opredelili kot sklop vezi ali odnosov med posamezniki. Če se ti odnosi spremenijo, se spremeni tudi kultura, način življenja. Kaj se zgodi, ko evangelij vstopi v neko kulturo? Čisto konkretno, kaj se je zgodilo, ko je krščanstvo vstopilo na ozemlje današnje Evrope? Ker evangelizacija še vedno poteka, se ne bomo zaustavljali v zgodovini, temveč bomo poskušali nakazati, kako krščanska vera spreminja evropsko kulturo.

Zgodovina nas uči, da evangelij ni vezan na nobeno kulturo, da se lahko živi v kateri koli kulturi. *Pastoralna konstitucija o Cerkvi v sedanjem svetu* ugotavlja: "Cerkev, ki je poslana k vsem narodom katere koli dobe ali dežele, ni izključno in neločljivo vezana na nobeno pleme ali narod, na noben poseben način življenja, na noben stari ali novi običaj. Trdno se sicer drži svojega izročila, a hkrati se zaveda vesoljnega poslanstva in more stopiti v zvezo z različnimi oblikami kulture, iz če-

sar se izvrši tako obogatitev Cerkve same kakor tudi raznih kultur.”¹⁹ Evangelij ne spreminja odnosov med posamezniki, da bi se posledično spremenil družbeni sistem. Videli smo, da je krščanstvo uspevalo tako v hierarhični družbi, kakor tudi v demokraciji. Cilj inkulturacije je lastna teološka misel in nova simbolizacija vere. Vsaka evangelizacija pa vedno znova oplemeniti odnose med posamezniki v katerem koli družbenem sistemu.

Evropska kultura je zrasla iz treh korenin: iz grške filozofije, rimskega prava in iz Svetega pisma. Vsaka je prispevala svoj delež. Poglejmo si, kako je krščanstvo oblikovalo evropsko kulturo.

Krščanstvo je religija komunikacij. Je religija, ki verniku kaže pot do Boga preko bližnjega, oz. drugače povedano, je religija, ki pošilja vernika naprej od Boga – k bližnjemu. Kristjan zapovedi ljubezni do Boga ne more izpolniti drugače kakor z ljubeznijo do bližnjega. Kdor želi živeti krščansko, se mora odpreti svetu in prisluhniti njegovim problemom. Postati mora dialoški. Logika komuniciranja v Cerkvi nas sili, da v Cerkvi sami kristjani postanemo občestvo, nas sili k ekumenskim prizadevanjem in nas sili, da delamo za mir in edinost vsega sveta. Prej ali slej mora kristjan spoznati, da slediti Kristusu pomeni izpovedovati vero v občestvu, ki se imenuje Cerkev, in hkrati graditi svetovno bratstvo. Zato s krščanstvom evropska kultura postaja kultura zaupanja in kultura spoštovanja življenja – spoštovanja drugega.

Ko se je sedanji papež Benedikt XVI., takrat še kardinal Ratzinger, ob neki priliki pogovarjal z novinarji, je beseda stekla tudi o evropski civilizaciji. Takrat je prefekt kongregacije za verski nauk dejal, da evropska civilizacija v bistvu živi na temelju svobode od strahu pred demoni. Pred Kristusovim oznanilom so prebivalci starodavne Evrope živeli v stalnem strahu. Bali so se temnih sil, demonov ipd., ki so “živeli” v jamah, goz-

dovih, gorah in na morju ... Te temne sile so želeli obvladovati, zato so v ta namen marsikaj žrtvovali, toda strah je bil kljub temu stalni spremljevalec njihovega vsakdana. Kristusovo veselo oznanilo pa je ta strah odpravilo. Krščanski misijonarji so ljudem “podarili” Kristusa in jim povedali, da nas je on odrešil, osvobodil. Zato je vsak strah odveč. Čim bolj evangelij prodira v naše medsebojne odnose, pa najsi bodo fevdalni ali demokratični, tem manj se bojimo drug drugega in življenja kot takega. Nad nami bdi Bog, kot dobri Oče, katerega se ni treba bati, ampak se ga lahko oklenemo in ga prosimo, kar potrebujemo.

Pogosto se lahko sliši očitke, češ da prav “krščanski greh” onemogoča sproščeno življenje. V zahodni krščanski teološki tradiciji je bil greh vedno prelomitev zapovedi. Verjetno je juridični pogled na greh posledica rimske kulture prava, na katerem tudi evropska kultura temelji. Dejanje je grešno, če je storjeno svobodno, premišljeno in gre za težko stvar. Ko je torej človek storil nekaj slabega ali opustil nekaj dobrega, je grešil. Čeprav je vprašanje, koliko svobode ima človek pri izvajanju slabega dejanja. Katoliška moralka je imela v preteklosti točno razporejene grehe: od malega do smrtnega. Vse v razpredelnicah! In greh v takem smislu je res lahko bil nočna mora in izvir stalnega strahu pred kaznijo.

Drugi vatikanski koncil je z ekumenizmom ovrednotil tudi vzhodno in protestantsko teologijo. Vzhodna Cerkev uči, da je greh pozabljanje Boga; da človek živi, kakor da Boga ni. Človek greši, ker se ne spominja Boga. Če bi se ga spominjal, bi Bog učinkoval v človeku. Ker torej človek ne vidi Boga, ni z njim, se od njega oddalji in oporo išče drugod. Vsi grehi izvirajo iz pozabe Boga. Podobne temelje ima tudi starozavezna teologija greha. V središču Stare zaveze je zaveza med Bogom in ljudmi. Greh v Stari zavezi pomeni

predvsem malikovanje, ki pomeni pozabiti na Boga in priznavati druge bogove ali dati prednost stvarjem pred Bogom. Preroki so govorili tudi o prešuštvu, ker človek zapusti Boga, s katerim je sklenil zavezo.

V Novi zavezi pomeni greh nasprotovanje božjemu kraljestvu. Božje kraljestvo je božja bližina. Greh pomeni, da človek nima rad Božje bližine. In ker je v Kristusu Božje kraljestvo uresničeno v polnosti, je greh nasprotovanje Kristusu.

Srednjeveška katoliška moralka se je s svojimi razdelitvami grehov torej oddaljila od bistva: da je greh pozabljanje Boga. Boga je predstavila kot svetnega zakonodajalca, ki daje zakone in zapovedi.²⁰ Boga je potisnila daleč od človeka. Sveto pismo pa razumljivo pravi, da se v njem gibljemo, živimo in v njem smo (prim Apd 17,29). Verjetno staro pojmovanje greha pogojuje laično pojmovanje Boga pri preprostih ljudeh, ki si ga predstavljajo kot strogega sodnika, ki čaka, kdaj bomo naredili napako, da nas bo kaznoval. Verjetno je to tudi vzrok, da mnogi še danes Božjo postavo doživljajo kot nekaj, kar je človeku od zunaj vsiljeno. V resnici pa Božja postava ni od zunaj, kajti človek je v Bogu, je Božja podoba in je od Boga ustvarjen. Človek je po svoji naravi naravnani k Bogu. Zato greh ni samo pozabljanje na Boga, temveč tudi prestop zoper človeško identiteto. Če človek ni zvest Bogu, ni zvest sebi samemu. Greh je torej odklanjanje komunikacije z Bogom in ljudmi. Pomeni človekovo zapiranje v njegovo samozadostnost, kar nasprotuje ljubezni do Boga in do človeka. Kristus pa nas osvobaja od greha z odpuščanjem. Vedno znova dviga padlega človeka k prijateljstvu s seboj in z ljudmi. In prav odpuščanje je temeljna in središčna točka "krščanske" kulture.

Papež Janez Pavel II. je ob ustanovitvi Papeškega sveta za kulturo 15. januarja 1982 zapisal: "*Vera, ki ne postane kultura, je vera, ki ni docela sprejeta, v celoti domišljena in zve-*

sto živeta".²¹ Vera, ki ne postane kultura, je torej vera, ki ni polno zaživela. Vera pa postane kultura, ko postane način življenja. Čimbolj si vernik prizadeva živeti po verskih načelih, tembolj se to vidi. Človek, ki živi v evangelijski povezavi z Bogom, postane sposoben pristne komunikacije. Ne le z Bogom, temveč predvsem z ljudmi, kajti pot do Boga vodi preko bližnjega in pot od Boga vodi do bližnjega.

Kristus torej očiščuje posameznika njegovih grehov, da se lahko poveže v občestvo z drugimi ljudmi. Življenje v občestvu namreč ni uveljavljanje lastne volje in misli, ampak izmenjavanje bogastva misli ob upoštevanju drugačnega mnenja sogovornika. Kakor k dialogu bistveno spada poslušanje, tako k življenju v občestvu bistveno spada služenje. Tega pa je sposoben samo človek, ki živi v prijateljstvu z Bogom.

Slovenski filozof Slavoj Žižek v svojem članku *Defenders of the Faith*,²² ki ga je objavil onstran Atlantika, zagovarja drugačno stališče. Po njegovem le ateizem rešuje evropsko kulturo in prinaša življenje. A današnji položaj evropske kulture ne govori njemu v prid. Ravno versko osiromašena današnja Evropa v hrepenenju po pristnejšem življenju izraža tako močno žejo po duhovnosti kot še nikoli. Zato smo prepričani, da krščanstvo prinaša v evropsko kulturo odrešenje v pravem pomenu te besede – življenje. Krščanstvo je religija komunikacij, zato izpovedovanje vere v občestvu v evropski kulturi pospešuje vse tisto, kar posameznike povezuje v občestvo.

Sveto pismo je v preteklosti in še danes tako močno vplivalo na evropskega človeka, da lahko rečemo, da je evropska kultura prežeta s krščanstvom. Tudi tisti, ki se v našem okolju izjavljajo za ateiste, v bistvu razmišljajo in se tudi obnašajo po evangelijskih normah. Dejansko živijo krščansko kulturo. Saj je tudi njihovo razmišljanje, obnašanje in govorjenje pre-

žeto s krščanskimi vrednotami. In čeprav se zdi, da ima danes kultura v evropskem prostoru čedalje manj povezav s krščanstvom, čeprav se mnogi borijo in prepričujejo sebe in druge, da njihovo življenje nima nobene povezave s Svetim pismom, se še vedno hrani iz korenine, ki jih drži pokonci. So se pač rodili v krščanski kulturi in tega ne morejo izbrisati. Njihova vest se še vedno oglašja in pravi: "Ne ubijaj, ne kradi, ne laži ... Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe ..." Pri marsikaterem ateistu je ta notranji glas še močnejši kot pri vernikih. Ne nosijo oni korenine, temveč korenina nosi njih.

Človek, ne ustvarjaš samo ti kulture, temveč kultura ustvarja tebe.

1. Ocvirk Drago v: *Cerkev v sedanjem svetu* 32 (1998), 83-89 in v nekoliko skrajšani obliki v *CD* 77, 35-49.
2. Prim. Kerr Fergus, *La theologie apres Wittgenstein*, Paris, Cerf, 1991, 110.
3. Prim. Benveniste Emile, *Problemes de linguistique generale*, Gallimard, 1966.
4. Prim. Lafon Guy, *Esquisses pour un christianisme*, Paris, Cerf, 1979, 51-75.
5. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, Ljubljana, DZS, 1998.
6. Douglas M., *The Effects of Modernisation on Religion Change*, v: *Religion and America, Spiritual Life in a Secular Age*, Boston, Beacon Press, 1983. V slovensčini so njene ideje predstavljene v knjigi Michaela Paula Gallagherja, *Spopad simbolov*, Družina, 2003, 43-52.
7. Zanj je značilno, da vzdržuje nek hierarhični red, ki se ga je treba držati. Ta red je stalen. V tej ureditvi velja načelo, da kraljev sin sede na prestol, čevljarjev sin bo popravljaj čevlje. S samim rojstvom človek dobi v njej položaj, ki ga ne more spreminjati. Tudi odnosi so vnaprej določeni. Točno se ve, kdo ukazuje in kdo posluša. Za to družbo velja izreden čut pripadnosti (princ čuti pripadnost kralju ...). Izredno je tudi poudarjena avtoriteta, ki velja od zgoraj navzdol. V taki družbeni ureditvi so medsebojni odnosi določeni in posameznik (niti tisti, ki je na vrhu) se jih ne more osvoboditi, ker ga vežejo od zunaj. Obstaja imperativ: 'Tako je in tako bo!' Zato tudi v odnosu do Boga sprejema neko postavo, ki ga veže od zunaj in jo bo spoštoval (Če so gospod župnik rekli, potem

moramo tako narediti ...). Človekova veličina je v tem, da se umesti v ta vnaprej določen red, kar pomeni, da mora sprejeti svoj položaj in nima možnosti izražati svojo voljo. Sociologi take družbe poimenujejo holistične družbe. Posameznik je kot žival na povodcu ali kot delček v utečenem kolesju stroja.

8. S prehodom v tekmovalni individualizem se pojavi odnos, ki prej ni bil mogoč, kajti v hierarhični družbi posameznik ne reče "nočem", ker ve, da mu potem sledi kazen. Zdaj pa ima posameznik možnost izbire, da reče hočem ali nočem. Človek si sam prizadeva, da bi dosegel nek položaj in sam izbira, kakšne odnose bo imel z drugimi. V tej družbeni ureditvi so vezi šibke, vendar še povezujejo posameznike v neko skupnost. Zanj je značilna tekmovalnost (kmet, ki je bolj iznajdljiv, postane bogat, drugi ga začnejo spoštovati, in zato lahko spremeni svoj položaj v družbi – začne ukazovati, odločati). Ni več stalnosti (s kapitalom ali znanjem lahko posameznik napreduje po družbeni lestvico in s tem spreminja odnose) in pojavi se pluralizem mnenj. Posameznik postavlja zakone. Pojavi se demokracija, oslabi čut pripadnosti (konkurenca) in posameznik se lahko odloča. V tekmovalnem individualizmu želi posameznik uveljaviti svojo osebnost, zato si sam postavlja zakone in pravila za življenje (demokracija - referendum). Institucija izgublja veljavo. Posameznika nihče ne more prisiliti. Človek je bil prej bolj sredstvo, zdaj pa je cilj.
9. S prehodom iz tekmovalnega v osamitveni individualizem nastopi pomanjkanje komunikacije, ki je bistvena za skupnost. Zdaj se vezi zreducirajo na najmanjšo možno stopnjo, kajti posameznik se umika v svoj svet. Ljudje se ne poznajo med seboj, ali pa so popolnoma brezbrizni drug do drugega, drug drugega se bojijo. Pripadnost in avtoriteta nista več vrednoti. Vsak gleda le nase, odnosi postanejo patološki (anarhija, ločenost, osamljenost). Ker prevlada ignoranca do drugih ljudi, izgine tudi spoštovanje. V političnem življenju se to stanje prepozna tudi po politični brezbriznosti do skupnih zadev – čeprav so v demokraciji sistem, se državljan ne udeležijo volitev in se niti ne zanimajo za zakone. Tudi na verskem področju se posameznik ne zanima za mnenje institucije in predpostavljene. Še več. Ne oblikuje si niti svojega mnenja. Tu človek opazi svojo nemoč, ko ostane sam. Pripadnost in odvisnost sta vzajemni - človek je človeku opora in breme hkrati. Če odložiš breme, si izpodmakneš tudi oporo.
10. Tekmovanje (odiranje drugega) pripelje posameznika v osamljenost in ko se ta stopnjuje do boleznosti, se začno istomisleči združevati v skupine, ki temeljijo na selekciji: izločanje

drugačemislečih. Ustanavljajo se zaprte skupnosti, ki zavračajo dialog in drugačemisleče. Fundamentalistične skupnosti so kot obramba pred anarhijo, so trdnjave pred kaosom. Mislijo, da so oni tisti, ki bodo rešili svet pred anarhijo s tem, da bodo odstranili vse, ki se jim ne podreajo. Fundamentalizem je v bistvu osamitveni individualizem zaključenih skupin, ki ne sprejemajo drugačnosti

- II. Vernik – ponižni izpolnjevalec zakonov – obiskuje nedeljsko mašo, prejema zakramente in se drži tega, kar reče župnik, preprosto zato, ker je tako prav, ker vsi tako delajo in ker se boji kazni, če bi ravnal svojevoljno.
12. To se lahko zgodi ob prevladi nekega naroda nad drugim narodom ali s preprosto preselitvijo "iz vasi v mesto".
13. Religiosità popolare, v: *Nuovo dizionario di teologia*, Milano, EP, 1985, 2049. Prim. tudi D. Ocvirk, Religija in vera, v: *Osnovno bogoslovje* (skripta), Ljubljana, 1988, 10-II.
14. Prim. A. Stres, *Moderni ateizem* (skripta), Ljubljana, 1985, 3.
15. Prim. D. Ocvirk, Človek in Bog v komunikaciji, v: *Nedelja*, 10. december 1989, 8.
16. Npr. evangelist Matej v svojem evangeliju ni uporabljal izraza "Božje kraljestvo", ker si

naslovniki – Judje – niso drznili izgovoriti Božjega imena ali izpeljanke. To bi bilo zanje bogokletje. Zato je uporabil izraz "nebeško kraljestvo". Apostol Pavel je prišel oznanjat v Grčijo in je govoril o njim znanem "neznanim Bogu", ki ga je predstavil v luči evangelija. Stara zaveza je tudi bila prevedena v grščino, ki je bil takrat "svetovni" jezik. Ravno tako so bile novozavezne knjige napisane v grščini, čeprav je Kristus oznanjal v aramejščini. Med vero in kulturo obstaja torej močna vez. Evangelij je nastal v neki kulturi in zunaj kulture ne more obstajati. Pri inkulturaciji (ki je evangelizacija kulture) se vnaša evangelij "v samo srčiko kulture".

17. Izraz "inkulturacija" kot teološki termin začne uvajati papež Janez Pavel II. od 1979 dalje; v pomenu, da se evangelij lahko živi kjer koli.
18. Problem današnjega evropskega prostora je v tem, da zaradi migracij in velike množice priselkov z drugačnim načinom življenja "izničujejo" staro kulturo, vrednote in tudi pomen besed.
19. CS 58,3.
20. Ta podoba Boga je pogojena s tedanjo kulturo.
21. Isti citat Janeza Pavla II. v dokumentu *Za pastoralo kulture* 1.
22. Zizek S., Defenders of the Faith, v: *New York Times*, 12. marec 2006, sekcija št. 4, str. 12.